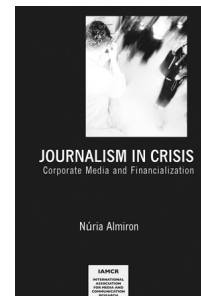

ALMIRON, N. *Journalism in crisis: Corporate Media and Financialization*.
Nova York: Hampton Press, 2010. 212 p. ISBN 978-1-57273-980-2

PER FERNANDO QUIRÓS

Catedràtic de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la Universidad
Complutense de Madrid

Comunicació, poder i periodisme

El llibre de la professora de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, Núria Almiron, segueix la tradició investigadora de l'economia política de la comunicació i analitza com el poder, especialment l'econòmic, s'apodera del discurs informatiu. L'autora, per tant, duu a terme una anàlisi crítica a fons del capitalisme, i després aborda, en aquest context, l'estudi específic sobre la dinàmica de concentració empresarial. Posa l'accent en el procés de *finançarització*, és a dir, el procés pel qual el capital financer ha assolit un control significatiu de la indústria transnacional de la informació des del principi de la dècada dels vuitanta. Aquest control és més gran avui al sector de la comunicació que a altres activitats industrials. Les àrees convergents de les finances i de la informació estan controlades oligopòlicament pels interessos interrelacionats d'un nombre reduït de grans bancs transnacionals i d'empreses transnacionals de la informació. L'autora recull aquesta idea de Bouquillion, Miège i Morizet (2006) i l'amplia incloent-hi aspectes com ara l'endeutament bancari amb crèdits i préstecs; la utilització de nous instruments financers per recapitalitzar i endeutar mitjançant títols bancaris; la penetració d'actors globals del món financer en l'estructura de propietat com els grans fons d'inversió nord-americans, o la presència de consellers vinculats al sector financer als consells d'administració dels grups de comunicació com a representants de paquets accionaris o com a independents. Aquest procés de *finançarització* implica trets nous pel que fa a etapes anteriors del desenvolupament capitalista (Almiron 2007:15-17).

Partint d'aquest concepte, el llibre s'estructura en quatre capítols que arrenquen amb la contextualització del procés general de concentració capitalista en l'etapa de la globalització, i després dirigeix el focus a l'estudi de la *finançarització* en aquesta primera dècada del segle XXI de les indústries informatives i culturals. Tot seguit, explica, amb dades concretes, aquest procés en les empreses de mitjans més importants del món, i conclou amb un tancament brillant en què analitza els riscos que supo-

sa aquesta invasió de les finances en la qualitat del periodisme actual. En definitiva, estem davant d'una actualització magnífica dels treballs anteriors de Miège (2006) i Mosco (1996) per, sense perdre de vista els textos dels fundadors, abordar l'estudi de la *finançarització* de les empreses de comunicació. Òbviament, aquí les fonts primàries són Garnham (1979, 1990), Smythe (1957, 1977), Mattelart (1976), Herman i McChesney (1997) i, a Espanya, Bustamante i Zallo (1988), Bustamante (2002,2003), Miguel (2005) i Quirós (1998, 2006).

Per oposició, aquesta autora contrasta amb les posicions del professor Manuel Castells. A *La societat xarxa*, Castells ens va presentar la nova societat associada a un nou model de desenvolupament, l'informativ o *informativisme*, definida al seu torn per la reestructuració de sistema capitalista del segle XX, basada en el fet que la font de la productivitat radica en les tecnologies que potencien la generació de coneixement. Segons Castells, el coneixement esdevé, al seu torn, font de productivitat, gràcies al millor processament de la informació i a la possibilitat que obre la comunicació simbòlica de generar cultures i identitats col·lectives. En la seva trilogia extensa, Castells, vell marxista radical, feia veritable gala de *mcluhanisme*: no hi ha jerarquies, no hi ha asimetries, la comunicació no apareix lligada al poder.

Amb *Comunicació i poder* (2009), Castells pretén haver descobert precisament aquestes relacions entre el poder econòmic i el sector de la comunicació. I diem pretén perquè aquest llibre és un altre descobriment de la roda per part del professor Castells. Sostenir que els mitjans de comunicació s'han convertit, ara, en l'àmbit en el qual es despleguen les estratègies de poder és bastant pretensió. Des que Adorno parlés per primera cop d'*indústria cultural* fins als nostres dies (Almiron, per exemple), generacions senceres d'investigadors s'han ocupat d'aquest tema cabdal. Però ell les ignora i per poder encaixar el seu capítol segon (l'únic útil quant al fet que aporta dades) en la seva teoria de la societat xarxa, recorre a un nou concepte: l'*autocomunicació de masses*, que, sempre segons Castells, ha modificat les relacions de poder. És, senzi-

llament, el mateix que Eco va dir de McLuhan: llegir aquestes coses és un *cogito interruptus*.

Castells no pren en consideració que ha estat el procés privatitzador de la indústria de les telecomunicacions el que ha impulsat la construcció de xarxes, acompanyat de processos de desregulació que han fomentat la concentració empresarial. El que menys s'ha tingut en compte en aquest procés és el desenvolupament i el pluralisme informatiu; en suma, el fonament de la democràcia s'ha afeblit.

L'informacionalisme, que Castells proposa com *panacea universal*, accentua el caràcter instrumental de la informació com a comunicació mitjançant xarxes. Però el pas del capitalisme postindustrial a l'"informacional" a causa de la irrupció de les TIC està basat en la generació i el processament de la informació com a mercaderia simbòlica assimilada a "productivitat". Castells confon *societat de la informació* amb "nova economia" i no s'adona que les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) no fomenten la desmassificació, al contrari, l'afavoreixen i l'augmenten.

A partir del treball d'Almiron neguem valor al de Castells. No estem en un joc nou amb normes noves que gens té a veure amb etapes anteriors. Tampoc no s'ha produït cap ruptura de la història, tampoc un xoc de civilitzacions. No estem en una societat postindustrial que gens té a veure amb l'etapa industrial, sinó que estem en una nova fase del capitalisme que passa de la fase monopolista a la *finançarització* global, mantenint i reforçant els mecanismes de poder propis del sistema capitalista. Per això, la fal·làcia del poder alliberador de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) es considera en tota la seva magnitud quan l'autora ens mostra com no només no neutralitzen la concentració del poder financer sinó que l'afavoreixen.

Respecte a una altra obra ja clàssica, com l'escrita per dos reconeguts experts en comunicació política, Hallin i Mancini (2004), el llibre d'Almiron repara una omissió. Si bé el treball de Hallin i Mancini és molt ampli i molt interessant, la relació s'estableix només entre el sistema mediàtic i el sistema polític, i el determinant econòmic s'hi esmenta de passada, cosa que limita molt l'abast de l'estudi. El llibre d'Almiron torna a resituar l'economia i les seves derives actuals com a element fonamental, encara que no únic, de la comprensió dels sistemes mediàtics contemporanis.

En suma, un llibre útil quant a l'aportació de dades, seriós en el plantejament teòric i esplèndid en la metodologia, rigorós en l'anàlisi i brillant en les conclusions. La professora Almiron, amb una carrera docent i investigadora encara molt curta, ens augura grans assoliments amb aquest llibre. El pròleg de McChesney i el fet que hagi estat publicat per l'Associació Internacional d'Estudis en Comunicació Social (AIECS/AIERI/IAMCR) són una bona mostra del que diem.

Referències

ALMIRON, N. *La convergencia de intereses entre banca y grupos de entre banca y grupos de comunicación: el caso de SCH y PRISA*. Zer, 22, 2007, p. 41-67.

BUSTAMANTE, E. (coord.). *Comunicación y cultura en la era digital - Industrias, mercados y diversidad en España*. Barcelona: Gedisa, 2002.

BUSTAMANTE, E., ZALLO, R. (eds.). *Las industrias culturales en España - Grupos multimedia y transnacionales*. Madrid: Akal Comunicación, 1988

CASTELLS, M. *Comunicació i poder*. Barcelona: UOC. Col·lecció UOCpress, 14, 2009, 796 p. ISBN: 978-84-9788-856-1.

GARNHAM, N. "Contribution to a Political Economy of Mass Communication". *Media, Culture and Society*, 1979, vol. 1, p. 123-146.

GARNHAM, N. *Capitalism and Communication. Global Culture and the Economics of Information*. Londres: Sage Publications, 1990.

HERMAN, E.S.; MC CHESNEY, R.W. *The Global Media: the New Missionaries of Corporate Capitalism*. Londres, Washington: Cassell, 1997.

HALLIN, D.; MANCINI, P. *Sistemas mediáticos comparados*. Barcelona: Hacer, 2008. 298 p. Pròleg: M. T. Bretones i C. Zeller.

MATTELART, A. *Multinacionales y sistemas de comunicación*. Madrid: Siglo XXI, 1976.

MOSCO, V. *The Political Economy of Communication*. Londres: Sage Publications, 1996.

QUIRÓS, F.; SEGOVIA, A.I. "Plutocracia y medios de comunicación en los Estados Unidos". *CIC, Cuadernos de Información y Comunicación*, nº 13, 2006, p. 179-205.

QUIRÓS, F. *Estructura de la información internacional*. Madrid: Síntesis, 1998.

SIEBERT, F.S.; PETERSON, T.Y.; SCHRAMM, W. *Four theories of the press: the authoritarian, libertarian, social responsibility and soviet communist concepts of what the press should be and do*. Urbana [Illinois]: University of Illinois Press, 1963.

SMYTHE, D.W. *The structure and Policy of Electronic Communications*. Urbana [Illinois]: University of Illinois Press, 1957.

SMYTHE, D.W. "Communications: Blindspot of Western Marxism". *Canadian Journal of Political and Social Theory*, vol. 3, 1977, p. 1-27.